

Teză de abilitare:

Teologia relațională: Relația verticală a raportului Dumnezeu-om din care rezultă relația om-om în direcția orizontală sub lupa analizei teologiei sistematice.

Conf. Dr. Sarolta Püsök

Rezumat

Am împărțit lucrarea de față menită să-mi facă cunoscută activitatea academică în patru părți principale pentru a facilita înțelegerea acesteia. Conform practicii comune în evaluarea activității academice, primele trei părți se referă la cercetare, predare precum și la dedicația față de universitate și societate. A patra parte importantă se referă la planul de dezvoltare profesională pe viitor, parte, firește redusă față de precedentele, ținând seama de faptul că dorește să prezinte, în special, realizările deja existente.

(I.) Capitolul care prezintă activitatea de cercetare este structurat în patru subcapitole: (1) munca mea de cercetare reflectată în publicații; (2-3.) participarea la conferințe științifice în țară și străinătate; (4.) proiecte de cercetare. Încep prin a trece în revistă acele instituții de învățământ superior care mi-au definit primii pași pe calea teologiei; Institutul Teologic Protestant din Cluj și secția cu limba de predare germană din Sibiu, precum Facultatea de Teologie și Filosofie a Universității din Basel. Demarez prezentarea activității mele teologice apărute în diverse publicații, respectiv a cercetărilor mele asupra teologiei lui Søren Aabye Kierkegaard (teza mea de doctorat reprezentând doar o parte din această cercetare) întrucât, paralel au mai apărut și ulterior lucrări ale căror autoare sunt.

Aspectul principal din punctul de vedere al subiectului lucrării mele a fost că cercetarea Kierkegaardiană a fost definitorie și în conturarea cercetărilor mele postdoctorale, pe parcursul cărora am analizat numeroase probleme de dogmatică și etică (dintre care am subliniat preponderent pe cele ce se încadrează pe verticala relației Dumnezeu-om, respectiv relația om-om ce rezultă din acesta). Ideea de bază a acestui culoar de cercetare mi s-a cristalizat încă de la debutul cercetărilor mele Kierkegaardiene când m-am întâlnit cu acea minunată formulare conform căreia „*Omul este spirit. [...] Omul reprezintă o sinteză între infinitate și finitudine, între temporal și etern, libertate și necesitate, pe scurt o sinteză. Iar*

sinteza este o relație între doi termeni. Privit astfel, omul nu este încă un sine.”¹ Firește, gânditorul danez nu uită să analizeze calea devenirii omului în Sine, deoarece dedică un întreg volum exprimării ideii bazate pe afirmația paulină conform căreia „*Și tot ce nu este din credință este păcat.*”(Rom. 14,23.) Păcatul este transformarea malignă în rău a relației Dumnezeu – om, acea disperare, acea „maladie” ce duce către moartea spiritului. În siajul acestei logici, nu virtutea este opusul păcatului, ci credința, însă, din păcate, această credință se tot împotmolește pe parcursul vieții omului, în timp ce ”... *veșnicia este continuitatea esențială, ea pretinde omului această continuitate, sau cere să fie conștient de sine în calitate de spirit și să aibă credință.*”²

Relația cu divinitatea, esența credinței ce îl unește pe om cu Dumnezeu, prezintă mari diferențe între confesiuni, ba chiar putem observa tonalități cu totul diferite și în sânul uneia și aceleiași confesiuni, în diferite faze cronologice ale istoriei bisericii.

Conform dogmei reformate, credința se referă la toate cele trei funcții ale conștiinței: rațiune (*notitia* și *assensus*), emoție (*fidutia*) și voință (*actus voluntatis*), caz în care vorbim de aspectul cognitiv, afectiv și voluntar al credinței. Asumarea, trăirea credinței ține de cele din urmă. Când cele trei aspecte sunt în echilibru, putem vorbi de o spiritualitate sănătoasă. În aceeași lucrare mă mai ocup și de relația dintre credință și faptele bune, de procesul de împlinire a credinței, de simbolurile de credință purtătoare a realizării credinței cognitive, de posibilitățile și limitele de transmitere, de educare a lor.

În antropologia teologică protestantă întâlnim explicarea *Imago Dei* ca un concept de relație. În acest sens *Imago Dei* înseamnă responsabilitate față de lumea creată, pe modelul felului în care Dumnezeu se raportează la ea. Deși imaginea omului după chipul și asemănarea lui Dumnezeu a avut de suferit după căderea în păcat, existența în credință se recunoaște și în strădania întru fapte pline de responsabilitate către semenii și lumea creată. În acest sens și mult amintita noțiune calvină a predestinării merită a fi eliberată de balastul multiseclar al speculațiilor ce s-a lipit de ea și e de subliniat faptul că nu se identifică cu apăsătorul concept al *fatum*-ului din tragedia greacă, însă nici nu reduce omul la o marionetă ușuratică ci, dimpotrivă, îl activează. Experimentarea voinței divine mântuitoare îl îmboldește spre experimentare și recunoștință, și-l îndeamnă să se raporteze la lume corect, să cerceteze și să împlinească îndatoririle hărăzite de Dumnezeu. Pe cel care dă greș, pe cel care se

¹ KIERKEGAARD, Søren Aabye: *Boala de moarte*. Trans. Ioana Dragomirescu Mardare, București: Humanitas, 1999. (*Die Krankheit zum Tode*, Felix Meiner Verlag GmbH, Hamburg 1995), 53.

² KIERKEGAARD, S.: *Boala de moarte*, 188–189.

rătăcește pe cale, biserica se străduiește –prin exercițiul puterii cheilor adică prin predică și disciplinare– să-l aducă pe calea cea bună, în comuniunea iubirii de Dumnezeu și de semenii.

Omul care se raportează la Dumnezeu prin credință, construiește prin biserică rețeaua de relaționare orizontală în care, întotdeauna, Dumnezeu este factorul de siguranță (deoarece El este cel care crează koinonia între oameni). Unul dintre principiile reformatoare ale bisericilor protestante este cel, de bază, conform căruia îndeamnă la permanentă autoanaliză, ba chiar reînnoire perpetuă, în temeiul „*Ecclesia Reformata Semper Reformanda Debet Secundum Verbum Dei*.” M-am ocupat de mai multe ori, în cercetările mele, și de analiza critică a bisericii și a unor practici.

Din răspunsurile corecte referitoare la relația Dumnezeu–om, se pot deduce cu ușurință rezolvările etice ale raportului om-om. În același timp însă, alte aspecte nu pot fi reduse, ci trebuie analizate în detaliu, fapt pentru care am încercat să pun în cumpănă normele etice din diferite confesiuni și să subliniez importanța asumării răspunderii. În Sfânta Scriptură, „*locus classicus*” al raportării omului la om cu indiferență se găsește în povestea lui Abel și Cain, în care fratele îi întoarce spatele fratelui. Istoria teologiei consemnează acest fenomen pe baza conceptului înstrăinării pe care-l regăsim des mai departe, în istoria teologiei secolului XX, exprimat în *Teologia Sistematică* a lui Paul Tillich, care afirmă că „*Starea existenței este starea înstrăinării, ținând seamă de existența alienată a omului de Sine și de ceilalți. Trecerea din esență în existență se repercutează în păcatul personal și tragedie universală.*”³ Și totuși, omul nu se poate resemna în această stare, pentru că una din dovezile unei trăiri întru credință este tocmai faptul că izbutește, prin puterea duhului lui Dumnezeu, să înfrângă indiferența, raportându-se responsabil la celălalt.

Am analizat în mai multe studii raportarea responsabilă, de pildă –dintre problemele eticii de familie ale celei de-a 5-a porunci – am studiat mai profund problematica alegerii partenerului de viață, a binecuvântării cu urmași ca și de aspectele culturale ale comunității. În „*Christos și cultura*”⁴ (cel mai important volum de etică socială din sec. XX), Richard Niebuhr se străduiește să releve și analizeze raportul cultură–creștinism și să tragă concluzii valide conform cărora biserica nu trebuie să se retragă din societate, în același timp însă își poate desfășura munca creatoare culturală doar prin instrumentele autentice ale scopurilor proprii. M-am străduit, în studiile mele, să relev poziția teologilor maghiari în această chestiune.

³ TILlich, Paul (1957): *Systematic Theology Vol. 2*. University of Chicago Press, 1975, 44–45.

⁴ NIEBUHR, Richard: *Christ and Culture*, 259 pp. New York, Harper and Brothers, 1951.

De asemenea, am dedicat mai multe studii aspectelor etice ale celei de-a 9-a porunci, eticii vorbirii, cunoscut fiind modul în care ea influențează relațiile interumane. Întâlnim, pe lângă temele clasice ale subiectului, și expresii „tehnice” noi, cum ar fi conceptul de „mobbing” care, chiar dacă lexical încă nu, dar era –din punctul de vedere al conținutului– prezent, încă din vremurile biblice. Atrag, de asemenea, atenția asupra dialogului. Din păcate, neputința realizării dialogului este caracteristica nedorită a multor spații periclitare. Vindecarea trebuie să înceapă de la rădăcină; dialogul poate fi învățat și, ca atare, ar trebui să reprezinte parte a materiilor obligatorii deja din copilărie cum se întâmplă, încă de la Levinas, în spațiile privilegiate ale Europei, unde putem vorbi de societăți cu adevărat democratice. Trebuie însă clarificat sensul dialogului și premisele acestuia. Și teologia creștină poate folosi determinările lui Habermas sau Kreiner. Printre condiții se numără o bună autocunoaștere, precum și cea a personalității, vieții și background-ului cultural al celuilalt. Pentru lansarea dialogului, este nevoie de curaj, fapt relevat, în principal, de analize filosofice (K. Popper, Gadamer), întrucât înseamnă dezvăluire de sine și asumarea posibilității ca ori unul, ori celălalt să aibă dreptate. Dialogul eficient însă nu înseamnă doar risc, fiindcă odată cu diminuarea adevărului propriu, cei doi se îmbogățesc cu adevărul celuilalt, devenind astfel mai bogați decât înainte. Și mai fac trimitere, amănunțit, la studiile mele în care mă ocup de edificarea relației om-om, de ocrotirea ei și a factorilor verbali. De asemenea, atrag atenția asupra rădăcinilor creștine ale artei comunicării.

Însă, viața omului ajuns în relație cu Dumnezeu are și aspecte misionare, deoarece în clipa revelației trebuie să i se dezvăluie misiunea lui în această lume. În chestiunea chemării, apostolatului, slujirii și teologia protestantă face deosebire între demnitățile ecleziastice și a rolurilor atribuite în lumea oamenilor, adică vorbește separat de slujirea bisericească oficială și de asumarea socială individuală. În ceea ce mă privește, m-am ocupat de ambele aspecte și am examinat, în special, aspectele referitoare la femei; fiind femeie-teolog m-a interesat și personal găsirea de răspunsuri adecvate referitoare la soții de preoți, la pastori-femei și profesoare de religie. Am prezentat, prin ilustrarea unor vieți, acea tradiție protestantă conform căreia individul nu poate fi indiferent față de problemele sociale, ci raportându-se cu responsabilitate la problemele sociale, economice, culturale, el răspândește prin lume cuvântul Domnului.

În primele 2-3 capitole din secțiunea principală a lucrării mele, prezint cele cincizeci de conferințe științifice naționale și internaționale la care am participat cu lucrări proprii, în cadrul câtorva fiind chiar organizatoare.

Pentru o privire de ansamblu, le-am clasificat, conform instituțiilor organizatoare, ca: *societăți științifice* (Collegium Doctorum of Hungarian Reformed Church; The European Society of Women in Theological Research (ESWTR); Gesellschaft für Evangelische Theologie (GET); Hungarian Association for the Academic Study of Religions; Bolyai Association), *universități partenere* (Gereformeerde Hogeschool Zwolle, Theologische Fakultät der Universität Leipzig, Selye János University Komarno, Károli Gáspár Reformed University Budapest–Nagykőrös, Debrecen Reformed Theological University, Reformed Theological Academy of Sárospatak, Pápa Reformed Theological Seminary); *asociații profesionale* (Colegiul Profesional al Preoților Reformați din România; Asociația Profesorilor Reformate) și *în sfârșit* (Universitatea Babeș–Bolyai)

Am încheiat prezentarea activității de cercetare cu enumerarea proiectelor de cercetare derulate în cadrul universității UBB, respectiv la alte universități din străinătate, precum: în "Howard and Edna Hang Kierkegaard Library" al St. Olaf College Northfield/SUA; Universitatea Reformată din Debrecen; Universitatea Eötvös Lóránd din Budapesta.

... (II.) A doua secțiune prezintă activitatea mea didactică din cadrul Facultății de Teologie Reformată și Muzică a Universității Babeș-Bolyai.

Prezint, de asemenea, disciplinele de teologie sistematică pe care le-am predat și am enumerat publicațiile proprii legate de ele. În calitate de cadru didactic, am luat parte la cursuri de perfecționare organizate în străinătate (Olanda și Germania) precum și în țară (Cluj-Napoca/UBB; Alba Iulia; Sibiu; Blaj; București; Timișoara). Pe lângă rolul clasic de tutore-mentor, conduc Cercul de Cercetare Karácsony Sándor pt. studenți, iar din 2003, sunt responsabilă de programul anual al Academiei de Vară Bolyai Pentru Profesori de Religie Protestantă.

(III.) În partea a III-a, prezint activitatea mea de slujire în cadrul Universității și pentru societate, fiind membră în mai multe organe de conducere ale Universității, în Senat, Consiliul Departamentului, Consiliul Facultății și reprezint Facultatea noastră în diferite forumuri. Am susținut mai multe zeci de prelegeri, la organizații ecleziastice și civice, reprezint instituția noastră și diseminez rezultatele cercetării în mass media (articole, reportaje, etc.).

(IV.) În ultima parte a tezei, prezint planul de dezvoltare al carierei profesionale. O parte a temelor de cercetare și a atribuțiilor universitare le voi păstra în continuare, dar intenționez să introduc și aspecte noi, proiecte cu tematici actuale pentru societatea de astăzi, abordate prin prisma eticii protestante (de ex. probleme bioetice).